

Ikasle etorkinak eta integrazioa Europan

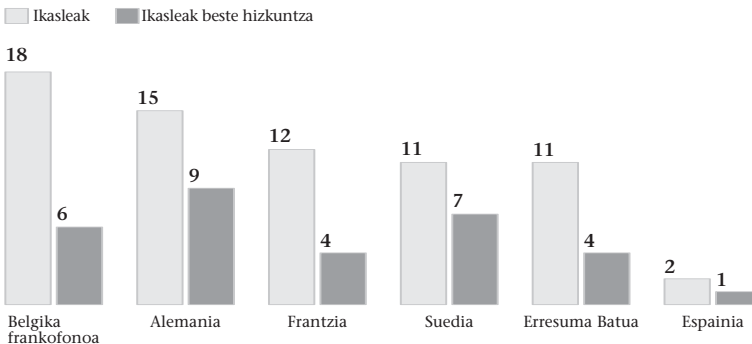
FELIX ETXEBERRIA

EHUko Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultateko irakaslea

Etorkinak Europan, zenbat eta nongoak diren

Immigrazioen ondoren kontuan hartu behar dugu 12 milioi biztanle mintzo direla arabieraz, turkieraz, Indiako azpikontinenteko hizkuntzetan edo Asiako beste hainbatekotan. Immigrazio-jatorriko eskola-umeak adin horretako populazioaren %7-9 artean dabilta (Killilea 1994, Etxeberria 2000).

1. grafikoa. 15 urte bitarteko ikasle etorkinak Europako eskoletan eta ez ofiziala den beste hizkuntza baten hiztunak (PISA 2000)

Iturria: EURYDICE 2004, Europako Batzordea.

EURYDICE 2004 txostenaren arabera, europar eskoletako etorkinen ehunekoa, 2000n eta 15 urte bitartean, herri bate-tik bestera nabarmen aldatzen da. Italiak, Islandiak edo Po- loniak eskoletan apenas dute etorkinik, baina Belgika fran- kofonoak, Alemaniak, Frantziak, Lituaniak, Suediak, Erre- suma Batuak eta Liechtensteinek %10etik gorako tasa dute.

Arrazoi historikoak eta sozio-ekonomikoak direla medio, eskoletako etorkin populazioak hirigunetan pilatzeko joera du; eta horrela izanik, familia etorkinen banaketa ez da era orekatsuan ematen, hiri handien inguruan baizik. Euskal Herrian ere gauza bera gertatzen da, etorkinak hiri nagusie- tan pilatzen dira, Bilbo, Donostia eta Gasteizen. Beste hiri handietan ere berdin gertatzen da,artzelona eta Madri- len bezala (Broeder eta Mijares 2003).

Bestalde, Europako 15 urte bitarteko ikasleen hizkuntzei buruz, eskola ofizialez beste, Luxenburgon eta Liechtenstei- nen proportzioa %20tik gorakoa da, eta Danimarka, Ale- mania, Austria eta Suedian eskolaz besteko hizkuntza fami- liarra dutenen proportzioa %6tik %8ra bitartean ematen da. Espainian kopuru hori %1ekoa da.

Zenbait herritan, beraz, eskolaz besteko hizkuntza duten ikasle etorkinen ehunekoa nabarmen txikiagoa da, etorki- nen kopuruarekin alderatzen badugu. Hau zenbait kasutan horrela da, Frantzian eta Erresuma Batuan adibidez, etorkin askok hizkuntza ofiziala hitz egiten dutelako, garai batean herrialde horien kolonia frankofonoak edo anglofonoak izan zirelako. Espainiaren kasuan, jatorri latinoamerikarra duten etorkinekin, beste hainbeste gertatzen da.

Europar politika etorkinen hezkuntzan eta kulturarteko hezkuntza

Marko orokorra

Etorkinak europar herrietan eroso eta harmonian bizi dai- tezen, Europako Batasunaren eraikuntza immigrazio eta in-

tegrazio politika baterakoi baten bidez zabaltzen da. Marko orokor horren barruan, ikasle etorkinen kasuan eskolak gain-gaineko lekua hartzen du integrazio politika hori bultzatzeko, ahaztu gabe gizartearen balioak eta arauak bereganatzekotan eta lan eremura sartzeko derrigorrezko bidetzat eskola bera dugula erakunderik sendoena.

Europako Batasunaren oinarrizko euskarria osatzen duen integrazio politika horren inguruan eman diren ekintzarik garrantzitsuenen artean ditugu Amsterdameko Tratatuaren onarpena (1999), Tampereko Europako Kontseilua (1999), Lisboako Goi-bilera (2000), Sevillako Europako Kontseilua (2002), Tesalonikakoa (2003) eta Bruselakoa (2003). Guztietan legezko etorkinen (ez-legezkoak salbu) eta autoktonoen eskubideak berdintzeko ahalegina azpimarratu da, batez ere hezkuntza arloan, hizkuntzaren irakaskuntzan eta gizarteratzean.

Ikasle etorkinen hezkuntzari buruzko legedia

Immigratuen umeen hezkuntzari buruzko lege-politikak arau-testu sail zabala sortu du, eta sail horren artetik honako hauek behintzat aipatzea mereziko luke:

1977ko Gidaraua

Immigratuen hizkuntzei buruzko hezkuntza elebidunaren arloan eraman izan den politikaz Europako Batasunak sortu duen lege-testurik garrantzitsuena 1977/486/CEE Gidaraua da, berdin aplikatu beharrekoa Europako estatu guztietan. 1977ko Gidarau honetan langileen zirkulazio libreari buruzko baldintzak hobetu nahi ziren, batez ere langile horien harrerari eta horien umeen irakaskuntzari zegozkien baldintzak.

Aipamen berezia duten bi arrazoibide edo gogoeta daude 77ko Gidarauan. Alde batetik, immigranteen umeak eskola-munduan txertatzeko gogoia zegoen, eta horretarako ume

horiek irakaskuntza egokia izan behar zutela esaten zen, estatuko hizkuntzaren irakaskuntzaz gain. Bestetik, berriz, ama-hizkuntzaren eta jatorrizko herrialdeko kulturaren irakaskuntza sustatzeko, «bere jatorrizko herrian birtxertatzea erraztearren», jatorrizko estatuen eta harrerakoen arteko elkarlana garrantzizkoa zela azpimarratu zen.

Helburu horiek betetzeko honako neurriak hartu ziren:

1. Batasunean bertan bizi diren umeen doako irakaskuntza bermatzea, irakaskuntza horren barne hartuz, batez ere, estatuko hizkuntza ofiziala edo hizkuntza ofiziale-takoren bat ikastea.
2. Ohiko irakaskuntzarekin koordinatuz, langile immigra-tuen umeen alde, ama-hizkuntzaren eta jatorrizko he-rrialdeko kulturaren irakaskuntza sustatzea.
3. Irakaskuntza hori emango duten irakasleen hasierako prestakuntza eta ondorengo etengabekoa bermatzea.

77ko Gidarau horretako 4. artikuluan, araudia lau urteko epean betetzeko beharko ziren neurriak hartzeko derrigor-tasuna ezartzen zaie Batasuneko estatuei, Batzordeari bere-hala horren berri emateko baldintzarekin.

Eta, azkenik, Batasuneko estatuei eskatzen zaie bost urte-ko epean, eta gero ere erregulariki, Batzordeari pasa diezaio-tela 77ko Gidarauaren aplikazioari buruz balio dezakeen in-formazio guztia.

77/486ko Gidarauaren balorazio kritikoa

1989ko lehen txostenean etorkinen hezkuntzarekiko eu-ropar politikaren ahulezia baieztatu zen. Lehenik, herrial-deen arteko aniztasun eta egoera ezberdinengatik, eta etor-kinen giza-multzo aniztasunagatik. Bigarrenik, hezkuntza eta immigrazio politikak bateratzeak suposatzen duen zail-tasunagatik, are gehiago estatu bakoitzak bere asmoak subi-ranotasun mailan planteatzen dituenean.

1989ko txostenaren ondoren, txosten gisa benetan egin-dako bakarra, egoera ezkorra islatzen da nagusiki, eta, era

berean, Europako Batzordeak ikuspegiz aldatzen du, immigrazioaren gaitik kulturartekotasunaren gaira. Europako Batzordeko herrialdeak ezer gutxi inplikatzeko dira Jatorrizko Hizkuntza eta Kultura gaiarekin, eta legedi nazional bereziak sortzeko ahaleginik ez da egiten, gehienetan zenbait esperientzia pilotu egitera mugatuz, 80ko hamarkadan argia ikusten dutela.

Batzordearen 1995eko txostena ez da benetako txostena, baizik eta egoeraren deskripzioa. Bertan, politika nazionalak ume immigratuen eskolatzeari buruz eramandako politiken eboluzioaren balantzea egiten da, eta 60ko urteetatik 90eko hamarkadaren erdialdera bitartean arlo honetan aldaketa handi samarrak gertatu direla ondorioztatzen da. Beraz, Europan gertatu den garapena aztertzen du eta ondoren ikuspegi berri baten oinarria bihurtzen da:

- 60 eta 70eko hamarkadetan, dudak sortzen hasi ziren immigratuek Europan egingo zuten egonaldia buruz, eta horregatik eskolen aldetiko egokitzapen espezifiko bat egin beharra planteatzen zen horien seme-alabak ahalik eta modurik onenean hartzeko xedearekin, gero apika beren jatorrizko herrialdeetara itzuliko zirela aurreikusiz.
- 70eko urteetan immigrazioak jasan zuen eten edo geldialdiak zera pentsarazten die agintariei, alegia, immigratuen umeak betiko finkatzen direla harrerako herrialdeetan, eta horregatik behar-beharrezkoa dela ume horiek eskola normaletan txertatzeko politika egoki bat.
- 80ko urteetatik aurrera, Batasuneko estatu gehienek aitortzen dute immigratuak modu iraunkorrean finkatu direla, eta, orduan, etorkizuneko kultur aniztasunari begira sustatu beharreko hezkuntza-praktiketan zentratzen da beren ardura, kultur aniztasun hori gero eta gehiago beren hezkuntza-sistemen aurkako funtsezko desafio bat bezala hartuz. Eta aldi berean ikusten da, baita ere, beharrezkoa dela sortzen ari diren aurreiritzi, beldur eta etsaigoen aurka borrokatzea.

- Gai hau, gaur egun, Kulturarteko Hezkuntzaren bidetik doa eta hori ari da apurka-apurka nagusitzen ere Batasuneko estatu guztietan, deitura horrekin ikasle guztien artean elkarrenganako errespetua eta adigarritasuna sustatzera bideratutako hezkuntza-praktiken multzoa aditzera emanez, ikasle horien jatorri kultural, linguistiko, etniko edo erlijiosoa kontuan hartu gabe noski.

Gauzak horrela, Europako Batzordeak programari buruzko politika aldatu egiten du eta Gidarauan onartutakoa betetzen ez dutelako estatuen atzetik segitu beharrean, ikuspegi guztiz aldatzen du eta kooperazio eta proiektu pilotuak martxan jartzeko ahaleginak egingo ditu. Egoera horretatik SOCRATES programa sortuko da, COMENIUS Ekintza azpiprogramarekin, bereziki ikasle etorkinei zuzendutako proiektuak bultzatzeko. Europako Erregioen Batzordeak (1999) praktika eredugarri gisa zenbait inizatiba eta esperientzia pilotu jasotzen ditu.

SOCRATES eta COMENIUS

COMENIUS programaren babesean garatzen diren proiektuek gai eta ikuspegi asko ukitzen dituzte, eta horrela izanik emaitza hobekien lortzeko legedi bateratua komenigarria litzateke; baina 77ko Gidarauaren porrotaren ondoren badirudi estatu kideen arteko ekintza elkartuak baztertuak daudela.

Ekintza horrek etorkin jatorrizko hirugarren herriekiko ekintzak aurreikusten ditu, era estuagoan elkarlana egiteko, ikasle etorkinei zor zaien hezkuntza egokia eskaintzeko, beraien benetako beharrei erantzunez eta beren jatorrizko identitatea lantzeko.

77ko Gidarauak indarrean jartzeko izan zituen arazoak eta Europako Batasunean gertatzen ari ziren giza eta hezkuntza aldaketa sakonak kontuan hartuta, kulturarteko hezkuntzaren ideiak gero eta lagun gehiago irabazi ditu, ez soilik etorkinen hezkuntzari lotuta baizik eta baita ikasle orori zuzenduta ere. 1984az geroztik Europako Kontseiluaren la-

guntzarekin proiektu pilotu ugari garatu ziren, Europako Batzordeari bide beretik segitzeko gonbita eginez. 1990ean, Batzordeak proiektu nazionalak laguntzeari utzi zion eta nazioarteko proiektuak bultzatzen hasi zen; eta 1993tik aurrera COMENIUSen bidez hasi ziren kanalizatzen, elkarlana nahitaez eskatzen zuten proiektuak bultzatuz.

COMENIUS Ekintza 2 bidean jarriz, etorkinen hezkuntzaz arduratuz, beren beharrei eta gizarteratzeari erantzunez, SOCRATES programa nagusiak sakoneko aldaketa ikusiko du. 1995az geroztik, ekintza sail osoa ikasle orori zuzendua izango da, etorkinak eta autoktonoak, kulturarteko ikuspegipean, eta hortaz ikasle etorkinei zuzenduriko ekintza soilak baztertuak izango dira.

COMENIUS Ekintza 2ren ardatz nagusiak 77ko Gidaraun ezarritako berberak dira, kulturarteko dimentsioaren ardatzaz gain:

- Kulturarteko Hezkuntza sustatu eskola eta inguruetan.
- Harrera herriko hizkuntza eta kulturaren irakaskuntza.
- Jatorrizko herriko hizkuntza eta kulturaren irakaskuntza.
- Irakasleriaren formazioa eta ikaskuntza bisitak.

COMENIUSekin batera, SOCRATESeko gainontzeko azpiprogramak, LINGUA eta ARION esaterako, kulturarteko-tasunerantz bideratzen dira. Aldaketa hori ikuspegi aldaketa garrantzitsua da, ikasle etorkinengandik ikasle guztien-gana. Era berean, baztertze edo segregazio kutsua duten neurriei uko egiten zaie, hala nola harrera gelak beste ikas-tetxe batean antolatzeari, edo kulturen arabera irakaskuntza bereziak antolatzeari, eta oro har ikasleak banatzea errazten duten ekintza mota guztiei. Bestalde, denentzako aukera berdinen defentsa egiten du, etorkinen identitatea sustatzea laguntzen du, eta beren kulturarekiko hurbiltasuna eta arrazakeriaren aurrean adi egotea.

Iniziatiba horiez gain, Europako Batzordeak beste eratako ekintzak ere bultzatu ditu, informazio elkartrukeak, eskola materialaren sorrera, ikastetxe eta irakasleen arteko koopera-zioa eta irakasleen arteko elkartrukea.

Erregioen Batzordearen Irizpena (1997)

Erregioen Batzordeak 1997ko Diktamenean landutako Irizpenak ez du balio juridikorik baina dokumentu garrantzitsua da, kulturarteko hezkuntzaren gaia planteatzen duelako. Testu honetan, COMENIUS programak immigratuen haurrak hezkuntza-sistemetan txertatzeko laguntzak begiesten dituela azpimarratzen da. Erregioen Batzordeak bere aurreko eskaera bildu eta «Batasuneko estatuek laguntza gehiago eman dezatela eskatzen du harrerako herrialdean jatorrizko herrialdeko hizkuntza eta kulturak irakasten laguntzeko».

1997ko Erregio Batzordearen Irizpenak sakoneko analisia eskaintzen digu eta ekintzetarako norabide zuzenak aurkezten ditu, aurreko dokumentazioa baino zehatzago behar bada. Testu honetan azterketa ugari egiten da eta berebiziko interesa duten ondorioak azpimarratzen ditugu:

- Kulturarteko Hezkuntzaren definizioa.
- Horren beharra arrazakeria eta xenofobiari aurre egiteko.
- SOCRATESen antzeko aurreko europar programen esperientzia aprobetxatzeko deia eta programa berriak sustatzea.
- Eskola frakasoari aurre egitea.
- Hezkuntza komunitatearen inplikazioa Hezkuntza mota honetan.
- Irakasleria formatzearen beharra eta eskola materiala sortzea.
- Nazioarteko kooperazioa.
- Immigrazio herritako jatorrizko irakasle eta bitartekarien formazioa.

Integratze edo gizarteratze ereduak Europan

Europako herrialde gehienek ikasle etorkinak ahalik eta azkarren gizarteratzearen eskola bideak antolatuta dituzte. Kasu gehienetan, hizkuntzak berebiziko lekua hartzen du banaketak, talde antolaketak eta ikastaroak martxan jartze-

rakoan. Ikasle etorkinak eskola hizkuntzaz aritzeko gai direnean, bere adineko gainontzeko ikasleekin eskolatuak izango dira. Ikasle etorkinek harrera hizkuntzan gaitasun eza dutenean sortzen da arazoa, orduan baita, ikasle horiek beren zailtasunak gainditu behar badituzte, behar duten laguntza zehatza jaso beharrekoa.

Helburu bera izanik —hau da, ikasle arruntak duen hizkuntza gaitasuna lortzea—, funtsean bi era daude helburu hori indarrean jartzeko (Europako Batzordea 2004):

- *Eredu integratua*. Kasu honetan, ikasle etorkinek besteen ikasketa bera jasotzen dute, eta laguntzak eskaintzen zaizkie, hizkuntzarekikoak bereziki, eskolako ordutegi arruntan nahiz eskolaz kanpo zenbait laguntza ere jaso ahal izan dezaten, ikastetxe beraren barruan beti ere. Hau da eredurik erabiliena.
- *Eredu banandua*. Eredu honetan, bere beharrei zuzendutako laguntza berezia jaso dezaten, ikasle etorkinak gainontzeko ikasleengandik bereizi egiten dira. Banaketa hori aldi baterako, mugatua edo epe luzekoa izan daiteke, ikastaro bat edo bikoia, lortu nahi den hizkuntza gaitasuna eskuratu arte. Eredu hau ez da bestea bezain hedatua.

Europako herri gehienek bi ereduak, gelako eta gelatik kanpoko laguntzak eskainiz, era elkartuan erabiltzen dituzte. Herrien hiruren batek aurreko bi eredu edo laguntza motei eskolaz kanpoko laguntza eransten die, ikastetxetik kanpo eta ohiko ordutegitik at.

Hizkuntza-irakaskuntza etorkinekin Europan

Gehiengoarena ez bezalako hizkuntza eta kultura dituen ikasle multzoari bertako gizarteratze prozesua errazteko eta beren jatorrizko herrira egunen batean itzulera bideratzeko, hasierako ikuspegia haur etorkinei bereziki zuzendua izan bazen, geroago kulturarteko ikuspegia bihurtu da nagusi, kultur eta sinesmen ezberdinen begirunean oinarritua

eta ikasle orori zuzendua, etorkinak eta autoktonoak, familia etorkinek harrera herrietan erabateko aukera egin dutela onartuz.

Hizkuntzaren garrantzia kultura baten adierazgarri gisa indartu egiten da nazioarteko bultzadak gutxiengo kultura nazionalak arriskuan jartzen dituenean (Europako Parlamentua 1998). Etorkinen kasuan ere, harrera eta jatorrizko hizkuntzen irakaskuntza Europako Batzordearen eginkizunen artean oinarritzat har daiteke ume horien hezkuntzaz ari garenean. Bi hizkuntzen irakaskuntza, eskolako eta etxekoa, bereziki garrantzitsua da haur eskolan, hori baita gizarteratzeko, eskolatzeko eta hizkuntzak ikasteko errepide nagusia.

1. taula. Europa baztertze ala gizarteratze bidegurutzan

Harrera hizkuntza eta kultura	Jatorrizko hizkuntza eta kultura	
	Bai	Ez
Bai	Integrazioa	Asimilazioa
Ez	Segregazioa Ghettizazioa	Marjinazioa Esklusioa

Francesc Carbonell (1995).

Gure artean, oraindik ere, badago hezkuntza arloko eta beste giza-arlotako profesionalen artean nolabaiteko nahas-keta gizarteratze gaia aztertzerakoan. Batzuen ustez nahikoa litzateke etorkinak gela berean eskolatzea; horrela gizarteratzea edo integrazioa berez ematen dela pentsatzen dute. Hala ere, benetako integrazioak zenbait baldintza bete behar ditu.

Goiko taulan, harrera hizkuntza eta jatorrizko hizkuntzari ematen zaien joko kontuan hartuz eta bi hizkuntzetan eskaintzen zaizkien laguntzak begiratu, ikasle etorkinak eskolatzeko era ezberdinak erakusten dira. Hala eta guztiz ere, ohikoa da integrazio hitza bera egoera ezberdinen aurrean erabiltzea:

Kulturarteko integrazioa. Integrazioa eskolan benetan gertatzen dela esan dezakegu etxeko hizkuntza eta harrera hiz-

kuntza garatzeko programak eta estrategiak bidean jartzen direnean. Orduan lantzen baita, norberak bere nortasun propioa zainduz, bi taldeen arteko elkarrizketa eta bizikidetzatza. Horren adibide Hizkuntza eta Kultura Portugesaren Programa dugu, gutxiengo taldearen identitatea indartu eta gehiengo taldearekin harremanetan jartzen delako.

Asimilazioa. Eskola frakasoari aurre egiteko eta eskola errendimendua hobetzeko asmoz, gutxiengo taldeak bere hizkuntza eta kultura sustraiak baztertzearen alde egiten du eskolak. Kasu honetan, talde nagusiaren abantailak horrela eskuratuko dituelakoan, aukerarik onena gehiengo hizkuntza eta kulturarekin bat egitea dirudi. Gure eskoletan gehien erabiltzen den bidea da, horrela ikasle etorkinek beren etxeko praktika kulturalak baztertuz talde nagusiaren kulturarekin bat egiten dute.

Ghettizazioa. Kasu honetan, gutxiengo taldeak gehiengo kulturatik urrun bizi dira, beren kulturaren murgilduta eta lekune bereziak hartuz. Horren adibide izango litzateke Jatorrizko Hizkuntza eta Kultura klaseak antolatzea ikasle etorkinentzat soilik, ordu eta leku berezietan, eskolatik kanpo.

Esklusioa. Ikasleak gizarteratze bidetik kanpo daudenean eta beren kultura eta hizkuntzaz jabetzen ez direnean. Hiri-gune txiroetan edo auzo pobreetan bizi diren giza multzoen kasua da, jatorrizko identitate ezaugarriarik ez duten lekutan eta harrera taldeekin erlazionatzeko aukerarik ez dagoenean. Bigarren belaunaldiko umeak, jatorrizko hizkuntza ia baztertuta dutenean eta harrerako hizkuntza(k) ikasten ez dutenean esaterako. Kasu honetan erreferentzia guztiak galduta daude eta talde bateko edo besteko kidesasun arrastorik ez dago.

Harrera Hizkuntza (HH)

Hizkuntzei dagokienez, nagusia edo gutxiengoa, bere garrantzia oinarritzko tresna delakoan dago Europako Batasuna (Europako Parlamentua 1998). Hizkuntza defizitek berebiziko eragina dute une erabakigarrietan, irakaskuntza er-

tainetako hasieran esaterako, edo oinarrizko heziketatik lanbide heziketarako bide aukeraketan.

PISA 2003 (OCDE 2004) txostenean jasotzen den bezala, eskolako hizkuntza gaitasunak gelako errendimenduan berebiziko garrantzia duela zalantza gutxi dago. Ikerketa horren arabera, ikasle autoktonoen eta ikasle etorkinen artean —lehen belaunaldikoak edo jatorrizko etorkinak—, eskolako emaitzetan ezberdintasun esanguratsuak gertatzen dira. Esaterako, Frantzian, matematikako puntuazioan, ikasle autoktonoen maila 520koa zen, lehen belaunaldiko ikasle etorkinena 472 (-48) eta kanpoan jaiotako ikasle etorkinena 448 (-72).

Ikasketetan arrakasta lortzeko oztoporik handiena ikasle etorkinek eskolako hizkuntzan lortutako gaitasuna da (Statnat 2005), eta, horregatik, ikasle etorkinak eskolatzerakoan, hizkuntza gaitasun hori problema garrantzitsuenetakotzat hartu behar da.

Azken urteotan, harrera hizkuntzaren irakaskuntza LINGUA programak eskaintzen dituen aukerekin erlazionatu izan da, baina programa horrek ematen dituen irtenbideak Europa barruko elkartrukean kokatzen dira, azoka bakararren inizatiban, europar ikasle eta profesionalen mugikortasunaren suspertze lanean. Etorkinak hobeki gizarteratzearen eskola arruntetan harrera hizkuntza ikastea zerbait ezberdina da, balizko mugikortasunaren aurretiko zerbait alegia.

Begi bistakoa dirudi irakaskuntza mota horiek behar ezberdinei erantzuten saiatzen direla; argi baitago, efikaza izateko, hizkuntzen irakaskuntzak hizkuntza guztiak kontuan hartu behar dituela eta benetako komunikazio egoeren aurrean estrategia bereziak garatu behar dituela, irakaskuntza prozesuan ematen diren antzera.

Harrera batez ere eskolaurrean bihurtzen da garrantzitsua, haurren gizarteratze eta garapenerako, eta hori bereziki estimulazioak eta ekintza ludikoek duten eraginagatik.

Hizkuntzen irakaskuntzan eraginkortasun handiagoa lortzeko, Europako hezkuntza sistemek ikasle etorkinei neurri sorta zabala eskaintzen diete (EURYDICE 2004):

- *Hizkuntza laguntza*. Europako herri gehienek eskaintzen duten laguntza da. Nagusiki «hizkuntza murgiltze» eredu erabiltzen da, harrera hizkuntzan zuzenean eta trinko txertatuz, zenbait laguntza jasoz banaka edo taldean eta beti ere eskola ordu arruntetan. Zenbait kasutan hezkuntza elebidunaren laguntza erabiltzen da, orduan modu osagarrian ikaslearen etxeko hizkuntza erabiliz.
- Ikasle etorkinak zailtasunak izan ditzakeen *zenbait arlotan laguntza berezia* jasoz, Alemania, Frantzia eta Italian kasu.
- *Gelako ikasle kopurua urrituz*, zuzeneko harremana eta laguntza pertsonalizatua erraztuz, Txekiar Errepublika, Alemania eta Italian bezala.

Nahiz eta laguntza mota horiek askotan elkartuta eman, Europako Batasunean gehien erabiltzen den neurria hizkuntza laguntza da. Gaur egungo estatu horietan, Harrera Hizkuntza edo eskolako hizkuntzaren irakaskuntzak hone-lako berezitasunak ditu:

- Erabilitako metodologia, askotan, bigarren hizkuntzaren irakaskuntzan erabiltzen den ohikoa izaten da.
- Astero ematen diren orduak gorabehera handia izaten dute, astean bi orduetik hamalau ordu arte.
- Ahalik eta azkarren eskolatzerako joera dago, ahal izanez gero eskolaurrean.
- Oro har, gelako irakasle tutoreak dira, irakasle laguntzaileekin, ikasle etorkinei laguntzeko neurriak bidean jartzen dituztenak. Hori dela eta, herri askotan irakasle-riaren formazioak berebiziko garrantzia hartzen du.
- Zenbait herritan, jatorrizko hizkuntza dakiten ikasle nagusiekin, gurasoekin edo etorkin elkartekoekin laguntzen dira.

Jatorrizko Hizkuntza eta Kultura (JHK)

Europak dituen erronken arteko garrantzitsuenetakoa, konpontzeke oraindik, eskolan jatorrizko hizkuntza eta kul-

turei ematen zaien trataera da. Hasiara batean etorkinen itzulera erraztea pentsatzen bazen ere, gaur egun erabat onartua dago etorkin gehienak Europan gelditzeko etorri direla eta beren hizkuntza nortasuna eta identitatea gartzeko tresna baliotsuak dituztela.

Gizarte kulturantzetan etxeko hizkuntza mantentzearen garrantziaz jabetu beharra dago, ama hizkuntza, adituen us-tetan, ikasle etorkinen nortasun eta komunikazioaren garapenerako berebiziko eragilea baita, eta horren alde eskolak ez badu bultzatzen ikasle horiek tresna garrantzitsu baten faltan aurkitu daitezke.

Esanak esan, Harrera Hizkuntzak duen garrantzia gizarte-ratzerakoan eta eskola arrakastaren lorpenean kontuan har-tzen bada, Europako Batasunean eztabaida bizia dago Jato-rrizko Hizkuntza eta Kultura ikasteari buruz. PISA 2003 txostenean esandakoa ezin dugu ahaztu eta behin eta berri-ro hausnartu beharra dago ikasle etorkin eta autoktonoen arteko ezberdintasunak nola murriztu.

Zenbait herritan —besteak beste Danimarka, Norvegia, Herbehereak— Harrera Hizkuntza programak bultzatu eta Jatorrizko Hizkuntzen ikasketak mantsotzea erabaki dute, dena ere eskola errendimenduaren izenean (Richters 1999). Hala ere, ikastetxearen ikasle etorkin kopuruaren arabera eta harrera herriaren eta jatorrizkoaren arteko itunen arabe-ra, herri askotan Jatorrizko Hizkuntzen programek indarrean diraute.

Jatorrizko Hizkuntzen irakaskuntza, kasu gehienetan, es-kolaz kanpoko ekintza da, astean ordu batzuk emanez eta zenbait herritan hautazko gaia delarik, Bigarren Hezkun-tzan (Luxenburgo, Austria, Finlandia, Suedia eta Erresuma Batuan, esaterako). Jatorrizko hizkuntzen ikasketak, gaine-ra, herri askotan jatorrizko herriaren historia eta kulturare-kin elkartuta ematen dira.

77ko Gidarauaren ondoren, Jatorrizko Hizkuntzak susta-tzearen derrigortasuna tokian tokiko harrera arduradunen gain gelditzen da; hori bai, jatorrizko herrien kooperazio eta

laguntzarekin. Gaur egun, Europako Batasunean, ikasketa horien antolakuntza eredu ezberdinez bideratzen da (Europako Batzordea 2001, Europako Parlamentua 1998):

- *Ikasketa integratuak*, gelako irakaskuntza arruntarekin elkartuta, bai edukitan bai metodologian eta beti ikastorduen barne.
- *Ikasketa diferitua*. Aurrekoa bezala, koordinatua, baina ohiko ordutegiaren aurretik edo ondoren antolatua.
- Ama hizkuntzaren irakaskuntza *atzerriko hizkuntzatzat* ikasia, derrigorrezko edo hautazko gai gisa, bigarren mailako ohiko programaren barne.
- *Eskolaz kanpoko ikasketa*, ikastordutik kanpo, eskolatik kanpo, elkarte pribatu edo kontsulatuaren ardurapean.

Lau eredu horietatik, 77ko Gidaraua kontuan harturik, azkenena desegokitzat jotzen da, eta lehenengo ereduak soilik (ikasketa integratuak) lortzen ditu benetako emaitza onak, nahiz eta eredu zailena izan martxan jartzerakoan (Europako Parlamentua 1998).

Ikasketa horien ardura aztertzerakoan, forma aldetik bi eredu ezberdin daude (Europako Batzordea 2001):

- *Bi aldeko akordioen arabera*, harrera eta jatorrizko herrien artean, Belgika, Alemania, Espainia, Frantzia, Luxenburgo, Portugal, Estonia eta Hungariaren kasuen antzera. Ohi denez, jatorrizko herria azpiegituraz eta irakasleriaren kontratazioaz arduratzen da, hori bai, etorkinen komunitatearekin lotuta; harrera herriak gelak jarri eta zenbait kasutan irakasleen ordainketak egiten ditu.
- Bestetan, esaterako Danimarka, Alemania, Grezia, Italia, Herbehereak, Austria, Finlandia edo Suediaren kasuetan, ama hizkuntzako klaseak ordaindu eta antolatzeaz *ardurartzen dena harrera herria da*, oro har ikastorduen barne ikasleriaren kopurua nahikoa denean. Zenbait herri-tan, Erresuma Batuan adibidez, ama hizkuntzaren irakaskuntza boluntarioen gain gelditzen da, batzuetan udalaren edo karitate elkarten laguntza jasoz.

Zenbait arazo Jatorrizko Hizkuntza eta Kulturen inguruan

Europako Batzordeak behin eta berriro azpimarratu du Jatorrizko Hizkuntzaren irakaskuntza eskolan modu integratuan egin behar dela, eskolaz edo ikastorduz kanpoko ikasketak baztertuz eta oztopo guztiak aldentuz, esaterako garraioaren zailtasunak, jolasen mozketak, aisialdia mugatzea...

Gai praktikoak eta politikoak elkartzen direnean arazoak zaildu egiten dira. Batzuetan etorkinen elkarteak jatorrizko agintarien aurkakoak dira eta etorkinen barne arazoetan muturra sartzea ez dute ametitzen. Etorkinen elkarteek aginte politikoarekin bat egiten dutenean handik bidalitako irakasleak pozik erabiltzen dituzte, baina autonomia osoa nahi dutenek nahiago dute komunitatetik bertatik sortutako irakasleen laguntza.

Arazo pedagogikoak ere sortzen dira, oro har, irakasleria Jatorrizko Hizkuntza ondo irakasteko prestatuta ez dagoelako eta jatorrizko herrien bizimodua eta kultura errealekin zer ikusia ez duten topiko eta estereotipotak maiz erortzen direlako.

Zailtasunen artean, ezer baino lehen, familia etorkinen aldetik jatorrizko hizkuntzari buruzko iritzi garbia lortzea litzateke eta horretarako zenbait baliabide eta adostasun beharrezkoak dira, bai eskolan bai familian. Baina arazoa ez da hemen amaitzen, jatorrizko hizkuntza ondo antolatu nahi bada zenbait aspektu eta aldagai kontuan hartu behar direlako:

- Zein den jatorrizko hizkuntza zehazki mugatzea. Batzuetan etxeko hizkuntzaz ari gara, ama hizkuntzaz, baina bestetan jatorrizko herriaren hizkuntza ofiziala da onartzen dena, eta ez dira beti bat etortzen. Berberearen eta arabieraren kasua da, baita ere Txinan erabilitako zenbait hizkuntza eta mandarin hizkuntzarena.
- Bestalde, hizkuntza horietako batzuek —berbera, txineraren dialektoak, Latinoamerikako hizkuntza indige-

nak— ez dute idazkeraren tresna beren hizkuntzetan, ez eta libururik, edo eskola material egokirik. Horrela, hizkuntza horiek eskola ordutan irakatsi ahal izatea zaildu egiten da.

- Azpimarragarria da ere irakasleriaren mugak gure hezkuntza sisteman, hizkuntzekiko gaitasun eza, batez ere etorkinen jatorrizko hizkuntzez ari garenean. Nahitaezkoa da harrera herrien eta jatorrizko herrien arteko hitzarmenak bultzatzea jatorrizko hizkuntzen irakaskuntza bermatu nahi bada.
- Zenbait herrialde txikitan, gurean bezala, atzeritarren hizkuntzek oihartzun eskasagoa dute barne zailtasunak kontuan hartzen baditugu, katalana, euskara eta galegoaren kasutan bezala. Batzuetan dilema zailak eta buruhausteak sortzen zaizkie eskola arduradunei. Zenbateraino bultza daiteke etorkinen jatorrizko hizkuntza harrera hizkuntza bera gutxiengoa denean?
- Bestalde, jatorrizko hizkuntzen ugaritasunaren arazoa (Broeder eta Mijares 2003). Zenbait hiri handitan nola-baiteko lehentasunaren arazoa planteatzen da, 100 hizkuntza dauden lekutan ezinezkoa baita denak irakastea. Nola aukeratu bat ala bestea? Europako Batasunean, zenbait herritan, baliabideak mugatuak direla eta irakasleriaren prestakuntzak bere mugak dituela-eta, ikasle kopuruaren arabera etorkinen hizkuntzen lehentasunak ezartzea defenditzen da. Gutxieneko kopurua eskatzen dute hizkuntza horretan eskolak antolatuko badituzte.

Bukatzeko, eta zailtasunak zailtasun, Europako Batasuneko herri askotan ikasle etorkinek beren famili hizkuntzetan hartzen dituzte klaseak. Herrialde bakoitzak, hobeki esanda eskola bakoitzak, bere egoera aztertu eta malgutasunez antolatzen ditu klase horiek. Hala eta guztiz ere, Europako Batasunaren praktikari eutsiz, Jatorrizko Hizkuntzen irakaskuntza efikaza ondorengo baldintza hauek betetzen direnean gertatzen da:

- Hezkuntza erakundeak eta jatorrizko estatuaren artean hitzarmen garbiak daudenean eta norabide zuzenaren borondate bateratua dagoenean.
- Ikasketa horiek antolatzeko eskolak bere autonomia duenean.
- Irakasleria ondo prestatua dagoenean.¶

Bibliografia

- Broeder, Peter eta Mijares, Laura (2003): *Plurilingüismo en Madrid. Las lenguas de los alumnos de origen inmigrante en Primaria*. MECED. Centro de Investigación y Documentación Educativa. Madril.
- Carbonell, Francesc (1995): *Inmigración: diversidad cultural, desigualdad social y educación*. MEC. Madril.
- Etxeberria, Felix (2000): *Políticas educativas europeas*. Ariel. Bartzelona.
- Etxeberria, Felix (2004): «40 años de educación bilingüe en el País del euskara». *Revista de Educación* 334, 281-314.
- Europako Batzordea (2001): *La enseñanza de las lenguas extranjeras en el contexto escolar europeo*. MECED. Centro de Investigación y Documentación Educativa. Madril.
- Europako Batzordea (2004): *La integración escolar del alumnado inmigrante en Europa*. EURYDICE. Europako Batzordea. Madril.
- Europako Parlamentua (1998): *Étude sur l'éducation: l'enseignement des immigrés dans l'Union Européenne*. Luxenburgo.
- Extra, Guus eta Yagmur, Kutlay (2002): *Language diversity in multicultural Europe. Comparative perspectives on immigrant minority languages at home and at school*. Unesco. Paris.
- Killilea, Mark (1994): *Europako komunitateko gutxiengo kultural eta linguistikoei buruzko txostena*. Europako Parlamentua.
- OCDE (2004): *Informe PISA 2003*. www.pisa.oecd.org
- Stanat, Petra (2005): «La influencia del origen inmigrante en el rendimiento de los alumnos: resultados de las investigaciones nacionales e internacionales». XX Semana Monográfica de la Educación kongresuan aurkeztutako hitzaldia. Fundación Santillana.
- SOCRATES (http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/socrates_es.html).